

جان‌های جاویدان

سید محمود افتخاری

درآمد:

نقش و سهم مهم و اجتناب‌ناپذیر زنان در عرصه‌ی خلاقیت‌ها و آفرینش‌های هنری و ذوق و کوشش تاریخی آنان در شکل‌گیری هنرها و صنایع دستی از مقوله‌های بسیار حائز اهمیت و تعیین‌کننده بوده که متأسفانه بنا به دلایل اجتماعی - فرهنگی به بوته‌ی فراموشی سپرده شده است.

منابع و مستندات و یافته‌های باستان‌شناسی و شواهد دیگری از این دست همه و همه بر این نکته اشاره دارند که با توجه به ساختار و ویژگی‌های زندگی انسان در زیستگاه‌های بشری، نخستین سازندگان و طراحان سفالینه‌ها (لوازم سفالی)، اولین بافندگان (حصیر - بوریا - پارچه - فرش) و حتی نخستین سازندگان مسکن (خانه‌های اولیه) از خَس و خاشاک و چوب و گل، زنان بوده‌اند.

در ایران زمین از آغاز دورانی که انسان از دل و درون غارها و صخره‌ها به صحرائشینی و دشت‌زیستی روی آورد و به مرحله‌ی گردآوری خوراک و غذا و سپس کشاورزی گام نهاد، به سبب تقسیم‌کار و طبیعت زندگی انسان در آن دوران، مردان بیشتر وظیفه‌ی تهیه‌ی خوراک را به عهده داشتند. در مقابل، زنان با توجه به توان فیزیکی خودشان به اموری چون آماده‌سازی مسکن و زیرانداز و تهیه‌ی دیگر لوازم مورد احتیاج خانواده می‌پرداختند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه‌گیری کرد که زنان در روند تکامل طبیعی زندگی، به ناچار از آب و خاک و گل، برخی اشیاء سفالی مورد نیاز را ساخته و یا در روند پیشرفت چرخه‌ی زندگی دست به تهیه‌ی زیرانداز (حصیر - نمد - فرش) و یا سایر وسایل ضروری زده‌اند. در این زمینه شاید تنها اشاره به بافت فرش به عنوان هنر ملی ایران که همواره موجب افتخار و مباهات ایرانی بوده است و این بافته بی‌کمان حاصل ذوق و اندیشه و تلاش طاقت‌فرسای زنان ایران محسوب می‌شود، کفایت دارد که اظهار نظر کنیم نقش زنان هنرمند این دیار در رشد و تکامل هنر و صنایع دستی نقشی بسیار مهم و انکارناپذیر بوده است. اما متأسفانه در طول تاریخ این هنر ناب ملی، هیچ‌گاه نام و نشانی از این بافندگان سخت‌کوش برده نشده است.

هم‌چنین است در زمینه‌ی سایر هنرها و نقشی که زنان در پیشرفت و تکامل و ماندگاری آن هنرها داشته‌اند. اما اوضاع و احوال اجتماعی و فرهنگی در طی تاریخ به گونه‌ای بوده است که سهم و میزان دخالت زنان در شکوفایی و عظمت هنر، درست و دقیق ارزیابی و سنجیده نشده است.

زنان هنرمند

بانوی هنرمند، استاد فخری ایران - عنقا یکی از این زنان سخت‌کوش و هنرآفرین ایران زمین است که چون دیگر هنرمندان زن ایرانی ضمن انجام وظایف سنگین خانوادگی با داشتن انبوهی مشکل و گرفتاری، عاشقانه در عرصه‌های گوناگون هنر (مینیا تور - تذهیب - رنگ روغن) نقش‌آفرینی کرده است.

در عرصه‌ی هنر مینیا تور و نقاشی ایرانی دوران معاصر ما، چه بسیار هنرمندان گمنام و گوشه‌نشینی حضور داشته و دارند که بی‌هیچ ادعا، عمری را در راه اعتلای هنر و فرهنگ ایران اسلامی سپری کرده و هنوز نیز عاشقانه دل در گرو هنر خویش دارند.

استاد فخری عنقا از جمله‌ی این هنرآفرینان وارسته و نشسته در خلوت خویشتن است که کمتر نام و نشانی از او گرفته‌ایم. هنرمند نیز هیچ‌گاه در پی معرفی و شناساندن خود نبوده است. بر حسب اتفاق دو سه ماه پیش به همراه یکی از بستگان استاد به خانه‌ی ایشان رفتیم و اجازه یافتیم با برخی از آثارشان که در اختیار داشتند، نمایشگاهی در محل موزه هنرهای ملی ایران برگزار نماییم تا با معرفی ایشان به اهل هنر، هم ادای دین کرده و هم قدرشناس تلاش بی‌دریغ این بانوی هنرمند باشیم. امید است که این گام کوتاه موزه هنرهای ملی ایران بتواند تن و روح خسته‌ی استاد را اندکی مرهم باشد.

خانم فخری عنقا به سال ۱۲۹۴ خورشیدی در تهران و در

خانواده‌ای که اهل ادب و عرفان بودند زندگی را آغاز کرد. از پنج سالگی با کمک پدر و مادر و معلمانی که به خانه می‌آمدند آموزش‌های نخستین را آغاز و در ادامه‌ی راه و در دوره دبیرستان زبان‌های انگلیسی و فرانسه را آموخت. وی هم زمان با آموزش درس‌های مختلف، به آموزش نقاشی پرداخت و به زودی در دوره دبیرستان چهره دبیران خود را نقاشی می‌کرد. همین ذوق و علاقه به هنر بود که در سال ۱۳۰۹ خورشیدی او را به مدرسه‌ی صنایع قدیمه کشید. در همین مدرسه بود که با هم‌کلاسی‌های آن روزگار و هنرمندان بعدی مانند: زنده یاد استاد کلارا آبکار، شادروان استاد نیره نیک‌آیین و بسیاری دیگر آشنا شد که همگی از محضر استاد عنالی قدری به نام

درست بنویسیم

به منظور پرهیز از نادرست‌نویسی در بین فارسی‌زبانان و به ویژه گروه‌های دانشجو و تحصیل‌کرده، مجله‌ی فردوسی در نظر دارد از این شماره به معرفی برخی از خطاهای بسیار آشکار و متأسفانه رایج در بین رسانه‌های گفتاری و نوشتاری بپردازد. پرهیز از این خطاها موجب زیباتر شدن زبان پارسی خواهد شد.

تنوین

به دلیل استفاده فراوان و نادرست از تنوین، موضوع این شماره را به چگونگی کاربرد تنوین در زبان پارسی اختصاص داده‌ایم. امید است که دوست‌داران زبان و ادب پارسی به این نکته‌ی مهم توجه نمایند. - تنوین خاص زبان عربی است و نباید واژه‌های غیر عربی (پارسی - اروپایی) را با تنوین نوشت. ساختن قید با استفاده از واژه‌های پارسی و تنوین درست نیست و این ساخت، یکی از رایج‌ترین خطاهای نوشتاری و گفتاری در بین مردم و رسانه‌های گروهی است. در زیر ترکیب درست و نادرست برخی از این واژه‌ها بیان شده است.

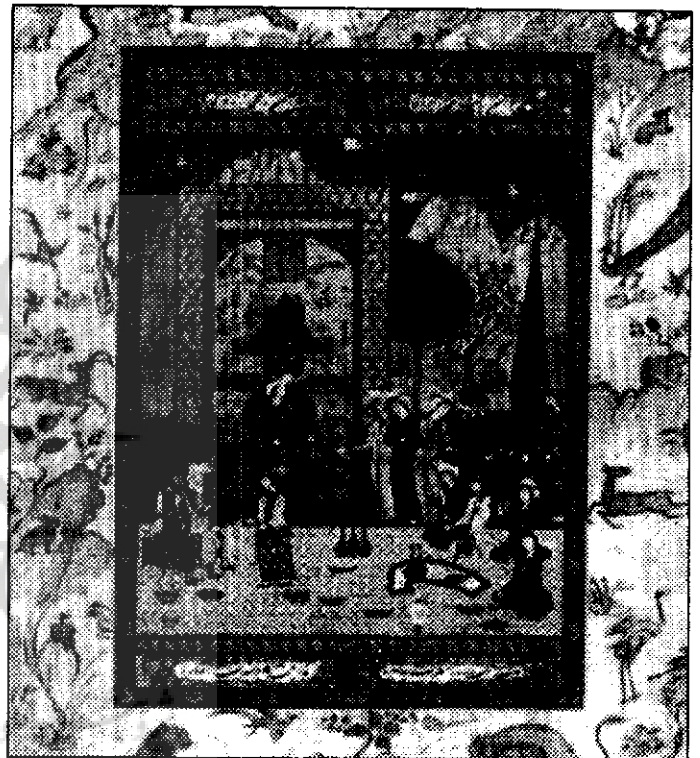
نادرست	درست
دوماً	دوم این که
سوماً	سوم این که
چهارماً	چهارم این که
زباناً	زبانی
شفاهماً	شفاهی
گاهاً	گاهی - گاه‌گاه
ناچاراً	ناچار - به ناچار
جاناً	جانی - با جان
مالاً	مالی - با مال
خواهشاً	خواهش می‌کنم
تلفناً	تلفنی
تلگرافاً	تلگرافی

نکته‌ی دیگری که شایان توجه است، کاربرد واژه‌های عربی «اقل» و «اکثر» است. این دو واژه با وجود آن که عربی هستند اما بر اساس قاعده زبان عربی تنوین نمی‌پذیرند و باید به صورت «اقل» یا «اکثر» به کار روند یا از معادل پارسی آن‌ها که «دست کم» و «بیش‌تر» است استفاده کرد.

در گفتار و نوشتار پارسی بهتر این است که از واژه‌های عربی استفاده نشود، اما اگر افرادی علاقه‌مند به استفاده از این واژگان باشند شیوه نگارش زیر بهترین است:

واژه پارسی	واژه عربی	واژه پارسی	واژه عربی
در حقیقت	حقیقتاً	به ندرت	ندرتاً
اتفاقی	اتفاقاً	شفاهی	شفاهماً
برای مثال	مثلاً	حضور	حضوراً
کتابی	کتاباً	در واقع	واقعاً
به تدریج	تدریجاً	به فرض	فرضاً

هادی تجویدی رمز و راز رنگ، قلم‌مو، هارمونی، کانتراست و نقاشی را یاد می‌گرفتند. وی هم زمان با آموزش نقاشی عمومی در خدمت استاد علی درودی رشته‌ی نقاشی مینیاتور را نیز فرا گرفت. فخری عنقا خیلی زود شناخته شد. وی از سال ۱۳۱۳ خورشیدی با حقوق ماهیانه دویست ریال به استخدام اداره کل صناعت و فلاح آن روز درآمد و ضمن فراگیری و تجربه‌اندوزی در اوقات بی‌کاری به آموزش می‌پرداخت. فخری عنقا در سال ۱۳۲۰-۲۱ خورشیدی وارد دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران شد. ورود این هنرمند به دانشگاه تهران هم‌زمان است با گشایش نخستین دوره دانشکده هنرهای زیبا. دوره تحصیل فخری عنقا در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران هم‌زمان است با دوران استادی علی محمد حیدریان که از استادان برجسته‌ی نقاشی و رنگ و روغن بود؛ فخری عنقا در طول مدت دانشجویی خود بهترین استفاده‌های علمی و حرفه‌ای را از این استاد برد.

فخری عنقا که اینک به صورت یک هنرمند فارغ‌التحصیل از دانشگاه درآمده بود، به عنوان دبیر به استخدام آموزش و پرورش درآمد و به آموزش نقاشی و زبان انگلیسی در دبیرستان‌های دخترانه و دانشسراها پرداخت. نامبرده سرانجام در سال ۱۳۵۶ خورشیدی از خدمات آموزشی بازنشسته و به تکمیل کارهای هنری خود پرداخت و هم‌چنان به این حرفه علاقه‌مند است و به کارش ادامه می‌دهد.

فخری عنقا در حال حاضر در زمینه‌ی مینیاتور و نقاشی زیر لاک و تذهیب و تشعیر به استادی رسیده است. نامبرده با حفظ اصول و مبانی مینیاتور ایرانی توانسته است با قدرت و مهارت، اثرهای زیبایی خلق کند. استاد در گستره نقاشی رنگ روغن و ساخت و ساز چهره (پرتره) نیز توانایی شایان تحسینی از خود نشان داده است. هر چند خانم فخری عنقا به سبب مشکلات و سختی‌های زندگی خانوادگی و گرفتاری‌های ناشی از شغل معلمی نتوانسته است آثار زیادی از خود به یادگار گذارد، اما این موضوع نمی‌تواند مانع از بیان قدرت و مهارت نامبرده در هنرنمایی و هنرآفرینی باشد. برای این بانوی هنرمند آرزوی سلامتی داریم.